

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДПТНЗ « ФАСТІВСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО – ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ»

Методична розробка

Літературно – музичної композиції

« Любові пам'ять незрадлива...»

Розробила: викладач української мови
та літератури Папенко О.В.

2018 р.

Любові пам'ять незрадлива....

Драма кохання в житті Т.Г.Шевченка

Сценарій літературно – музичної композиції

до річниці з дня народження Т.Г.Шевченка.

(Актова зала святково оформлена:українські рушники, по центру сцени- портрет Т.Шевченка,збоку – портрети його жінок. Столик для ведучих, а за ним письмовий стіл з скатертиною , на столі – свічка в підсвічнику, ваза з квітами, чорнильниця, перо для писання. На іншому боці сцени – мультимедійна установка).

Учитель. Добрий день, дорогі учні! Сьогодні вже в котрий раз знову покликав вас до себе світ літератури – такий відомий і такий таємний, зі своїми радощами і бідами, добром і злом.

Світ дивовижний вас вітає –

Всіх тих, хто вдумливо читає,

І тих, хто любить мандрувати

Та прагне більше пізнавати

Долати знань високі мури

Вас кличе світ літератури!

З 5 по 9 березня у нас проводиться тиждень філології. Тож ми вітаємо всіх, хто завітав на наше сьогоднішнє свято! Надворі весна. Пробуджується природа, повертаються з вирію птахи. Вони приносять на крилах надію на тепло, радість та нові сподівання. Так буде, так є, так було і березневого ранку 9 числа 1814 року: в родину Шевченків з с. Моренці на Звенигородщині лелеки принесли немовля – синочка Тараса, якому судилося стати великим українським геніальним поетом. Про Шевченка ми чуємо з дитинства, говоримо про нього як про поета, борця, пророка, художника. А сьогодні ми хочемо розкрити ту сторінку життя, про яку згадують дуже рідко. Ми поговоримо про Шевченкове кохання. А для нас це важливі уроки людяності. Ви почуєте історію мрій, надій, розчарувань у коханні Шевченка, ми торкнемося найпотаємніших струн

поетової душі. Сподіваємось, що кохання Шевченка та його інтимна лірика допоможуть глибше розкрити нам сутність цього геніального Поета.

(Уходить, на сцену виходять ведучі свята)

Ведуча. Стрілися двоє, що долею схожі,

Може, десь тут, або десь там...

Дивлячись в очі: чи вірити можна

Теплій руці і привітним словам?

Ведучий. Берег любові в далекому тумані.

І допливем, коли тільки удвох,

І допливем, коли стільки бажання...

Берег любові і хвилі тривоги.

Ведуча. Стрілися двоє в життєвому морі.

Може, сьогодні, а може, колись...

В серця питаються: йти далі поруч

Чи, постоявши, навік розійтись?

Ведучий. Чому це в тебе печаль на обличчі?

Ведуча. Чом на щоці твоїй тиха сльоза?

Ведучий. Шановні друзі, напевно, трохи сумною поезією ми розпочали нашу зустріч... Але ж яка висока і прекрасна мудрість у цих рядках! У кого з нас не щемить душа, коли чуємо ніжні слова?

Ведуча. Далека і гірка була Тарасова любов,

Одвічні протилежності в житті,

Кружила заметіль навколо долі,

Заплуталось кохання в крижаній імлі,

Але серед снігів, снігів, снігів

Ішла у мрії ти, зоря весни.

Ведучий. Мало в коханні так кому не щастило, як Т. Шевченку. Маючи унікальні таланти, гострий розум, товариську вдачу, привабливу зовнішність, він, здавалось б, був приречений на успіх у жінок. Натура творча і вразлива, Кобзар часто закохувався. І в нього закохувалися. Кохав палко і не для

натхнення, а шукаючи в коханні, суголосний з народним ідеал жінки, коханої, дружини, прагнучи виходу з самотності, особистої і суспільної.

Ведуча. Та особисте життя у великого українця так і не склалося. Доля не дала Шевченкові сімейного щастя, родинного тепла. Не дозволили вона стати Тарасові під вінець у церкві з подругою на все життя. Не судилось...

Ведучий. Першим сильними почуттям Тараса було його дитяче кохання до сусідської дівчини Оксани Коваленко, старшої за нього роками. Кучерява Оксана і Тарас ще маленькими дітьми гралися, а потім одне одного полюбили. Матері не раз жартували про майбутнє одруження своїх мазунчиків.

Ведуча. Але невблаганна смерть забрала у Шевченка спочатку неньку, а згодом і батька. У важкі хвилини самотності Оксана не раз витирала сльози сироті. Образ цієї чорнобрової кучерявої дівчини – Оксани Коваленко – поет зберіг у серці на все життя.

Ведучий. І так, давайте і ми на мить перенесемося в часи першого кохання малого Тарасика.

Ведуча. Настала літня пора. По небу пропливали ясні легенькі хмарки. Куди вони плывуть? Мабуть, далеко, далеко звідси. За селом у видолинку зустрілися Тарас і Оксаночка.

Тарас (*помітивши здалеку дівчинку*) Агов! Оксаночко, ходи мерщій до мене, а то мені сумно одному!

Оксанка. Добридень Тарасику! А чого це тобі сумно, мабуть щось страшне наснилося?

Тарас. Отож, наслухався дідових оповідок, то й снилися знову гайдамаки, Гонти з Залізником...

Оксанка. А що це в тебе в руках, мабуть знову малював?

Тарас. Еге ж: вгадала! (*показує малюнок*)

Оксанка. А гарно як ! Тополі, верби, чумаки ідуть волами. Молодець, Тарасику! В тебе справжній хист!

Тарас. Хист кажеш? А Хлипнівський маляр назвав мене бездарою!

Оксанка. Та то він з п'яної голови лепече. Не вір йому, малюй Тарасику!

Тарас. Давай я тобі краще вірш прочитаю, вчора склав, я ж обіцяв.

Оксанка. Ану, лишень, читай. Я також пробувала, в мене так не виходить!

Тарас (*читає*) На землю вечір опускає крила,

Впала роса на спориші,

Десь соловей співа журливо,

А в мене гірко на душі.

В сусідській хаті сміх і гамір,

Вечерю подає їм мати.

А в нас так сумно у хатині

Гірка вечеря в сиротини

Холодна у горнятї каша,

У глечики узвар вчорашній...

Оксанка (*гладить його по голівці*) Не треба про сумне, хлопче!

Ось послухай мої, вони веселіші:

Настане ранок зійде сонце.

Пошле промінчик у віконце,

І буде день, засяють квіти,

І ми возрадуємось світом,

Бо світ - то Божа благодать,

І гріх на світі сумувать!

Господь наситить і зігріє,

Він добрий - треба тільки вірить.

Тарас. Гарно як! А ще казала - не виходить...

Оксанка. Ну, спасибі, аж на душі тепліше. А мені найбільше подобаються твої вірші - безкінечники . Ану розкажи...

Тарас. Та в мене їх багато. Хіба що оцей?

Був собі Горобець з Горобчихою,

Та й звили собі гніздо десь під стріхою.

А весною - як пригріло сонечко тепленьке-

Полупилися в гнізді малі горобенки...

Голопузі ...жовтороті ,кричать без упину...

Чути на всю околицю пісню горобину...

А та пісня в Горобця ... Ну, звичайно, без кінця....

Був собі Горобець... і т.д.

Оксанка. А я вчора гнала курей з городу.

Глянула довкола - така краса, після дощу все ожило - і віршик сам
напросився:

На городі - кріп-кріп.

Він од вітру - тріп-тріп...

А сонечко припікає

Кріп завчасно достигає.

Тарас. Молодець, гарний вийшов віршик- безкінечник! А знаєш? Увечері
дівки з парубками посходяться на вулицю, а ми їм розкажемо, вони люблять
всякі небилиці.. А Тихін минулого разу ще й бубликами пригостив.

Оксанка. Гаразд, нехай посміються, розважаться. А давай дражнилки
придумувать... Отак, на ходу .. *(починає перша)*

А Тарас, а Тарас

Зачепивсь за перелаз,

Порвав штани ще й сорочку,

Сидить плаче у ярочку.

Тарас. А Оксана Ковалівна

До роботи не голінна.

На вигоні не гуляй –

Мені штани полатай.

Оксанка. У Тараса у торбині –

Два сухарі й цибулина,

А у мене на обід -

Крашанка і свіжий хліб.

Тарас. Не хвалися Ковалева,

Що їси як королева,

Бо я в пана їв млинці.

Ще й галушки в молоці... *(пригнічено додав)*: Дідька лисого я їв, ще з учора – голодний...

Оксанка. *(хитає головою)* Бідненький...Я тобі завтра житнього окрайця принесу ще й натру часником.

Тарас. Ет, не люблю, як мене жаліють...

Оксанка. Не ображайся , Тарасику. Ану давай нашу мирилку :

Побіжімо на долину

Та й сядемо під калину,

На холодную травичю,

Розкажемо небилицю..

Тарас. Небилицю –страховинку

Помиримось за хвилинку

Разом. Мир-мир-мир- мирилки

Не боїмось страховинки!

Тарас. А вже додому пора, вечоріє надворі. Завтра знову зустрінемось, якщо не пожену отару ген за ту гору.

Оксанка. Надобраніч, Тарасику!

Тарас. Надобраніч! *(Уходять)*

Ведуча. У середині жовтня 1843 року Т. Шевченко, вже відомий на той час поет і маляр, завітав до Яготина – робити копії портрета князя Миколи Рєпніна.

Родина князя складалася з старої княгині, онуки останнього гетьмана

Лівобережної України Кирила Розумовського, сина Василя з дружиною і

незаміжньої дочки Варвари. Їй було 35, коли вона познайомилась з 29-літнім

Шевченком. Яготинська красуня. Розумниця з широким світоглядом, що жила

молитвами і пристрастями. Нещасливиця в особистому житті, прекрасна і добра

душа, овіяна серпанком великої поезії, – такою була нова знайома Шевченка, яку

він зустрів в Яготині і яка одразу ж палко покохала поета.

Ведучий . З дитинства княжна спілкувалось з вельможними особами, з

представниками царської родини. Варвара отримала прекрасну домашню

освіту, досконало знала кілька іноземних мов, зналася на живописі, музиці, мала літературний хист. Ще в молоді роки почала друкуватися під псевдонім Лізверська.

(Під звуки вальсу виходить В. Рєпніна, підходить до свого портрета, пильно придивляється, далі підходить до столу, запалює свічку, пише, замислюється.)

Ведучий. Вона зробила його ідеальним у своїх думках, у своїй уяві. А він був живий, схильний захоплюватися, любив жартувати і залицятися до дівчат, гульнути у веселій парубоцькій компанії. Шевченко сприймав княжну як друга, називав її своїм янголом-хоронителем.

Рєпніна. Шевченко зайняв місце в моєму серці, я часто думаю про нього, я бажаю йому добра і бажала сама зробити для нього добро, причому через свою палкість – відразу і якомога більше... Я чекала його любові, виглядала її, що ось завтра, ось-ось він прийде і скаже все. Все, я була слабкою жінкою, яка так хотіла любові, а він... Він іноді відповідав мені теплим почуттям, але пристрасним – ніколи.

(Княжна знову бере перо, пише)

Ведуча. У княжім домі панночка бліда

Жар серця нишком в вірші вилива,

Листок долоньки свічку затуляє.

Про що вона? Чого їй так болять

Далекий хтось, “хто під ружжом гуляє”?

Їй, панночці б – та суджений панич!

Зітхання соловейка у альтанці.

Ведучий. З листа княгині Рєпніної до свого вчителя Шарля Ейнара.

Рєпніна (читає). Шевченко здався мені простим і невибагливим. Він відразу став у нас своєю людиною. Моє обличчя було мокре від сліз і це було щастям. Це була м’яка, чаруюча, захоплююча музика. Полум’я неповторних настроїв тривожили мою душу. У день і час від’їзду я зі сльозами кинулася йому на шию, перехрестила чоло й він вибіг із кімнати. Капніст переконаний, що я кохаю

його й що я втратила голову. Я ж дуже прив'язана до нього й не перечу, що коли б я бачила з його боку кохання. Я може, відповіла б йому пристрасно.

(Складає листа, вкладає в конверт).

Вернути б час, і я – Варвара,
Сумна, задумана княжна,
Я б утекла з Яготина
Аж за Урал, де, наче хмара,
Пісок підводивсь над тобою,
Де цар кривавою рукою
Вершив безбожні діла.
Я б у задушливу казарму
Як вірна подруга, прийшла
Твою стала б я сестрою
І в Придніпровський рідний край
Листи б од тебе одсилала,
Я б берегла тої пісні...
Щоб чорний вітер Кос-Аралу
Не спопеляв даремно дні.

Ведуча. Не судилося Т.Шевченку і княжній бути разом. Поет не відповів на її почуття, а Варвара була б пішла і на край світу за своїм коханим. Та ще й рідня, особливо мати, доклала зусиль, щоб розлучити їх. Княгині здавалося, що Шевченко, колишній кріпак, не рівня її доньці Варварі.

Ведучий . Варвара в подальшому так і не вийшла заміж. Відраду для себе знаходила в релігії, стосунки збереглися між нею і Шевченко на все життя. Пізніше вона напише про поета повість "Дівчинка", а Шевченко присвятить їй одну із кращих своїх поем "Тризна". На все життя вона залишається справжнім і вірним другом, ангелом-охоронителем Тараса.

Ведуча. А зараз пісню " Душа" виконає для вас Бондаренко Ірина.

Ведуча. Навчаючись в Петербурзькій академії, вже прославленим " кобзарем" і відомим портретистом, їде Шевченко в рідну Україну. І саме в ці роки 1843 –

1849 переживає своє справжнє кохання, велике, єдине. До цього він зовсім не думав про шлюб. Нею б могла стати Ганна Закревська - дружина поміщика села Березова Рудка на Полтавщині. Познайомився поет з нею влітку 1843 року й наприкінці того ж року намалював портрет.

Ведучий. Красива, розумна, високоосвічена. Його зачарувала ця жінка. У листах до друзів він називав її "Ганною вродливою". Перебуваючи на засланні, він пише вірша:

Оце нагадую. Ніколи
Ти не здавалася мені
Такою свіжо-молодою
І прехорошою
Так, як тепер на чужині,
Та ще й в неволі...

Ведуча. Шевченко покохав одружену. Чи міг на щось сподіватись? Звичайно, ні. Це кохання стало великим стражданням і болем його життя.

(Виходить Г. Закревська, вішає на стіні свій портрет, намальований Шевченком).

Закревська. Перед моїм портретом зупиняються і довго стоять люди, навіть ті, які нічого не знають про історію кохання Шевченка, бо мої очі невідступно переслідують їх. Для мене зустріч з Тарасом була щасливою, прозорою миттю. Він так красиво і ніжно виявляв свої почуття, що не міг не відчувати на собі мій уважний погляд чорно-синіх (так, саме таких) великих, виразних, ніжно-молитовних очей. Хоч синіх очей поет майже ніколи не оспівував, бо його улюбленими очами були карі. Шевченко не любив друкувати на віршах посвят жінкам. Таких посвят є лише декілька. Вірш "Якби зустрілися ми знову", всупереч звичайній стриманості поета, адресований конкретній особі, схованій під двома літерами - Г.З. Отож, Ганні Закревській, тобто мені.

(Виходить Шевченко)

(Шевченко і Закревська стають поруч, але обернені спинами одне до одного, наче якась перешкода не дає їм бути разом. Читають на фоні музики).

Шевченко. Якби зустрілися ми знову,
Чи злякалася б, чи ні?

Якеє тихеє ти слово

Тоді б промовила мені?

Закревська. Ніякого. І не пізнала б,

А може б, потім нагадала,

Сказавши "Снилося дурній".

Шевченко. А я зрадів би, моє диво!

Моя ти доле чорнобрива.

Закревська. Якби побачив, нагадав

Веселеє та молодее

Колишнє лишенько лихе.

Шевченко. Я зарідав би, зарідав!

І помоливсь, що не правдивим,

А сном лукавим розійшлося,

Слізьми – водою розлилося

Колишнєє святеє диво!

(Музика стихає. Шевченко й Закревська уходять).

Ведучий. " На край світу"- так називається наступна пісня, яку виконає
Нечитайло Галина.

Ведуча. Взимку 1854 - 1855 років Шевченку знову зблиснуло кохання – і
обірвалося. У новопетрівську фортецю на заміну колишньому коменданту
Маєвському приїхав новий, Іраклій Усков, з дружиною і трьома дітьми.

Ведучий. Перше, що зігріло Шевченкову душу, були діти. Поет щиро полюбив
їх. Захоплення дітьми перейшло у схиляння перед їхньою матір'ю – Агатою.
Поет захопився нею безтямно, відчайдушно. Ця жінка довго здавалася йому
вищою досконалістю.

(Виходить Агата Ускова. Зупиняється поглядом на своєму портреті).

Ускова *(стримано, децю надмірно)*. Обличчя доброзичливе, рухи повільні, голос приємний... Говорив гарно, плавно, особливо добре читав уголос. У товаристві тримався скромно. Карт не любив. Жіночого товариства не шукав. Шевченко був у нас, як у рідній сім'ї, всі його дуже любили. Надя була тоді ще маленькою. Бувало візьме її на руки, сміється до неї ясною посмішкою. Співала йому. Вона була улюбленицею Шевченка. Він вчив її українських пісень. Тарас Григорович любив природу, пісні. А коли він де - небудь чув українські пісні, то плакав. А як він любив квіти! Прості польові ромашки, мальви, дзвіночки!

(Бере зі столу ромашки, пригортає їх, виходить)

Ведуча. З часом тверезий розум Шевченка зрозумів, що він зайвий у цій щасливій сім'ї, але серце переконати було важче.

(Звучить скрипка і фортепіано)

Ведуча. Повертаючись із заслання, Тарас Шевченко зупинився в Нижньому Новгороді. Тут поета навідав відомий актор Щепкін. Для свого давнього друга Тараса він зіграв у виставі "Москаль чарівник". А партнеркою його по п'єсі була 15-річна акторка Катя Піунова, яка мала неабиякий талант. В українському одязі, повна життя й молодих сил, вона полонила уяву 44 - річного поета.

Ведучий. Катя Піунова була разюче схожа на Оксану. І Шевченко любив її так, як своє перше кохання. Задля цієї любові він міг пожертвувати всім. Він вірив, що виховає з неї актрису, буде їй за брата, за батька і за чоловіка. Він розпочав листування, аби влаштувати Катю в харківський трупі. Хотів вирвати її з затлого болота.

Ведуча. 30 січня 1858 року Шевченко їй освідчився і зробив формальну пропозицію батькам. Він написав такий лист до неї, який міг написати тільки 20-річний студент - романтик. Але зі згодою дівчина зволікала. Чекала позитивної відповіді з Харкова. Коли ж контракт був підписаний і посередництво поета стало непотрібним, Шевченкові відмовили і повідомили, що в Каті є наречений- аптекар Фус.

Ведучий. "Погань пані Піунова! Від голови до п'ят погань!" - такою була реакція обуреного митця. Коли ж наступного дня зустрів її на вулиці, то не

зміг навіть поклонитись їй. Пізніше у своїх листах до матері Піунова картає себе за те, що була молода і не змогла оцінити душі великої людини.

Ведуча. "Вогонь"- так називається наступна пісня у виконанні Лясковської Наталії.

Ведуча. Звільнення із заслання знову пробудило в Шевченка мати сім'ю, дітей. Він постарів, хворий, змучений цингою. Вигляд мав ніяк не парубоцький: кожух, чоботи, сорочка.

(Звучить аудіозапис вірша "Якби з ким сісти хліба з'їсти")

Ведучий . Тарас Григорович не хоче миритися з самотністю. Він шукає нагоди познайомитись з простою дівчиною. І така нагода трапилася – у сім'ї своїх знайомих він зустрів Ликеру Полусмак.

Ведуча. Зі спогадів сучасників дізнаємося, що Ликера не була красунею, але по-своєму привабливою і середнього зросту, кругловида, кароока, мала маленький рот із повними губами, чудове темно русяве волосся, стрункий стан і горду поставу.

Ведучий. Тоді Ликері було 20 років. Попри жвавий природний розум Ликера мала лиху вдачу. Господарі переконували Шевченка, що вона лінива й неохайна, брехлива, ласа до грошей й не шанує своєї дівочої честі.

Ведуча. Поет приносив Ликері подарунки, попросив надати їй окрему кімнату, написав їй портрет, турбувався про те, щоб навчити її грамоті. Він навіть не припускав, що нещира дівчина обмовляла його, підсміювалась над ним із знайомими хлопцями – лакеями. "Він старий і скупий, здається! Така неохота йти за нього!"

Ведучий. Тим часом поет поринув у передвесільні хлопоти. Сам малював моделі Ликерених костюмів, накупив їй дорогого одягу з найкращих матерій. Всього добра, що Шевченко надарував дівчині, було аж на 1000 карбованців.

Ведуча. Привчав й до порядку, до господарності. Ще й учителя їй найняв. Яким же було розчарування, коли, зайшовши до помешкання Ликери в незвичну пору, застав її в обіймах репетитора.

Ведучий. Це був кінець не тільки їхнім заручинам, а й драматичним пошукам Тараса Шевченка своєї другої половини.

Ведуча. Розвіялися надії Тараса Григоровича на щасливе сімейне життя у своїй хаті, план якої він уже створив, дерево на яку він попросив закупити свого племінника Варфоломія.

Ведучий. Образа, зневіра, розчарування та безнадія важким каменем лягли на його серце. Це і надірвало його виснажене здоров'я. Рівно через три місяці поет помер у самотині, якої так старався уникнути протягом усього життя.

(На сцену виходить читець)

Читець *"Минули літа молодії"*

Минули літа молодії,
Холодним вітром од надії
Уже повіяло. Зима!
Сиди один в холодній хаті,
Нема з ким тихо розмовляти,
Ані порадитись. Нема,
Анікогісінько нема!
Сиди ж один, поки надія
Одурить дурня, осміє...
Морозом очі окує,
А думи гордії розвіє,
Як ту сніжину по степу!
Сиди ж один собі в кутку.
Не жди весни - святої долі!
Вона не зійде вже ніколи
Садочок твій позеленить,
Твою надію оновить!
І думу вольную на волю
Не прийде випустить...
Сиди. І нікогісінько не жди!..

Ведуча. А що ж Ликера? Невдовзі вона поступила на службу до французького магазину, вийшла заміж за перукаря Яковлєва, народила шестеро дітей, дуже набідувалась, бо чоловік був п'яницею. А вже по його смерті, десь у 1904 році, переїхала до Канєва, поселилася поблизу Тарасової могили, доглядала її та молилася, спокутуючи свої гріхи. До старості пронесла любов до народної пісні. А найчастіше співала Шевченкову " Ой одна, я одна".

(Звучить запис пісні "Ой одна, я одна")

Ведучий. Ликера Полусмак виявилась безкрилою, щоб сягнути неосяжних небес генія України.

(Аудіозапис вірша " Ликері")

Ведуча. " Де ти тепер?" - цю пісню для всіх вас виконує Філатова Ірина.

Ведуча. Шевченкові не раз являлася любов. Десь на дні серця вона розпускала ніжні, тремтячі пелюстки. Він все це пережив, перестраждав. А справді, якою була його душа? Буремною? Пристрасною? Правдолюбною? А ще? Зрештою, що таке душа поета? Що діється в ній? В описі майна Т.Шевченка, зробленому поліцейським чиновником в кімнаті при Академії мистецтв, де жив після заслання і помер поет, зафіксовано, зокрема, таке: " два обручальних золотих кольца".

Ведучий. Дві обручки, два сяйва золотих,

Дві не поєднані далекі долі

Сяйнули холодно в руках чужих,

Як смерть сказала: - Мучитись доволі!

Ведуча. Поет і смерть в труні на самоті

Мовчать сумирно, злившись воєдино.

Жандарм обмацує обручки золоті

Із жахом згадує, що він – людина.

Ведучий. Останній обшук. У папери знов,

Як в полум'я , жандарм встромляє руки,

А дві обручки, сяють, як любов,

Присуджена до вічної розлуки.

Учитель. Сьогодні ми заглянули в душу поета на деяку мить і побачили там Людину. Людину, яка вміла не лише малювати і писати вірші, й а й вміла любити.

Та мрія залишилась мрією,
До дійсності і не дійшло
А долю мукою засіяла
Притулок в серці лиш знайшла.
Та не цвіла любов даремно,
Свої плоди вона дала:
На Україну – бідну, темну –
Красу і світло принесла.

Нехай доля буде прихильною до вас і подарує кожному вірне кохання. Пам'ятайте: "Щасливий не той, кого люблять, а той, хто любить". Це нам довели рядки поезій Т.Шевченка. Візьміть їх із собою в життя, щоб розквітли вони добром і любов'ю, щоб проросли в серцях, щоб бриніли у ваших душах чарівною мелодією! Дякуємо за увагу!